

УДК 37.012

ВИМОГИ ДО УРОКУ ЗГІДНО З НОВИМИ ФОРМАТАМИ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Ковальова К.І., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри соціально-економічної географії
Херсонський державний університет

У статті розкрита сутність понять «компетентність», «компетентнісний підхід», визначені умови формування ключових і предметних компетентностей. Проаналізовані завдання щодо реалізації компетентнісного підходу. Визначені основні вимоги до підготовки і проведення уроку з метою розвитку в учнів основних компетенцій. Проаналізована роль інтерактивних технологій навчання в розвитку всебічно розвиненої особистості.

Ключові слова: компетентність, компетентнісна освіта, компетентнісний підхід, компетентнісний учень, завдання компетентнісного підходу, вимоги до проведення уроку, інтерактивні технології.

В статье раскрыта сущность понятия «компетентность», «компетентностный подход», определены условия формирования ключевых и предметных компетентностей. Рассмотрен компетентностный подход к обучению и его основные задачи. Определены основные требования к подготовке и проведению урока с целью развития у учеников основных компетенций. Проанализирована роль интерактивных технологий обучения в развитии всесторонне развитой личности.

Ключевые слова: компетентность, компетентностное обучение, компетентностный подход, компетентностный ученик, задачи компетентностного подхода, требования к проведению современного урока, интерактивные технологии.

Kovalova K.I. REQUIREMENTS FOR THE LESSON ACCORDING TO THE NEW EDUCATION FORMATS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article reveals the essence of concepts competence, competence approach, defined conditions for the formation of key and subject networks. The tasks of implementing the competence approach are analyzed. The basic requirements for preparation and conducting of a lesson for the development of pupils of basic competences are determined. The role of interactive learning technologies in the development of a fully developed personality is analyzed.

Key words: competence, competency education, competence approach, competence student, competency approach, lesson requirements, interactive technologies.

Постановка проблеми. Реформа української школи спрямована на переорієнтування процесу навчання на розвиток особистості учня, навчання його самостійного опанування нових знань. Компетентнісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вироблення взаємин, що зумовлюють принципи зміни в організації навчання, яке має спрямування на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та вмінь учнів. Відповідно для реалізації компетентнісної освіти у навчально-освітніх закладах необхідно переглянути основні вимоги до сучасного уроку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти був обґрунтований В. Серіковим і Г. Селевко [7]. О. Овчарук проаналізував світовий досвід застосування компетентнісного підходу в освіті і визначив українські перспективи його застосування [5]. Водночас значну увагу формуванню учнівських компетентностей приділяє О. Пометун, який аналізує техно-

логії навчання щодо можливостей формування компетентностей учнів на уроках [6].

Постановка завдання. У цій статті ставимо за мету розглянути основні вимоги до уроку в умовах реформування Нової української школи щодо можливостей розвивати в учнів ключові та предметні компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під компетентнісним підходом розуміють спрямованість освітнього процесу на формування ключових (базових, основних, надпредметних) та предметних компетентностей особистості.

Поняття «компетентність» традиційно вважають у значенні коло повноважень, а компетентність пов'язана з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю, тобто в педагогічному сенсі доцільно застосувати саме термін «компетентність» [4].

Компетентностей можна досягти тільки особистою активною та продуктивною діяльністю (і не тільки навчальною), особистою творчістю, особистим досвідом через пізнання соціального досвіду, його критич-

не осмислення, отже, через своє неповторне особисте набуття.

У понятті «набуття» знайшли своє відображення погляди сучасної педагогіки та психології, які визначають не на словах, а на практиці індивідуальну особистість кожного учня, неповторність індивідуального досвіду кожної особистості, які визнають продуктивною тільки освіту співробітництва – освіту, яка забезпечує індивідуальне творче буття кожного учня і кожного вчителя.

Отже, компетентний учень – це високоосвічена особистість, яка усвідомлює необхідність знань, має широкий світогляд, орієнтується у вирі інформації, здатна реалізовувати здобуті знання у повсякденному житті, зорієнтована на навчання впродовж життя; особистість зі сформованими морально-духовними цінностями; політично обізнана й освічена в правовій галузі людини зі стійкою громадянською позицією.

В умовах сьогодення, коли суспільство стрімко розвивається, змінюється завдяки новітнім технологіям та досягненням людства, освіта не може лишатися осторонь і навчати дітей за тим алгоритмом, який був запроваджений десять років тому. Відповідно, і зміст освіти не просто оновлюється і реформується, він знаходиться в процесі суттєвої деформації.

Ми, як вчителі, маємо відійти від практики «постачання» школярам змісту освіти. Нова суть освіти полягає у тому, що ми маємо підтримувати допитливість та мотивацію учнів, їх бажання учитись, експериментувати, самовиражатися. Це пов'язано, насамперед, із тим, що у століття інформаційних технологій, які щороку стають дедалі прогресивнішими, учні самі можуть знайти необхідну для них інформацію, а саме фактаж. Завдання вчителя за цих умов – це навчити учнів аналізувати інформацію, виділяти найголовніше, визначати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки.

Сучасні вчителі мають усвідомити, що:

- головним є не предмет, якого вони навчають, а особистість, яку вони формують;
- будь-яка людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться усього необхідного для реалізації своїх планів;
- кожна думка висловлена учнем, має право на існування і варта уваги вчителя.

Саме тому учень нині має сприйматись як самостійний та відповідальний дослідник оточуючого світу, як активний будівник особистої системи знань.

Ідеал сучасного навчання – особистість із гнучким розумом, зі швидкою реакцією на все нове, з ідеальними комунікативними здібностями.

Так само, як змінюється наше бачення змісту освіти, має змінюватись і система нашого ставлення до нього, ми маємо встановити з ним стосунки кооперації та партнерства.

Відповідно до ролі, яка відводиться вчителю і учню, сьогодення висуває нові вимоги до уроку, який має реалізовувати компетентнісний підхід у навчанні, розв'язуючи конкретні завдання, зокрема:

- підвищувати рівень умотивованості учнів, а саме учень має чітко усвідомлювати, для чого йому потрібні чи будуть потрібні знання, отримані з того чи іншого навчального предмета. Але відповідно до вікових особливостей це усвідомлення приходить тільки у старших класах, і то не завжди. Тому вчитель протягом навчального процесу має звертати увагу на практичну значущість отриманих знань і навичок;

- використовувати набутий учнями суб'єктивний досвід, бо саме навчання через власний життєвий досвід краще усвідомлюється і залишається у довгостроковій пам'яті;

- ефективно та творчо застосовувати на практиці опановані знання і досвід;

- формувати в учнів навички здобувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел. При цьому навчити знаходити не просто інформацію у готовому вигляді, а вчитися здобувати її, використовуючи кілька джерел, аналізуючи поданий у них матеріал;

- чітко й оптимально організовувати кожний крок, що в результаті призведе до найбільш активного усвідомлення навчального матеріалу;

- підвищувати рівень самоосвітньої та творчої активності учнів. Саме через самостійність відбувається свідоме оволодіння знаннями;

- створювати умови для інтенсифікації навчально-виховного процесу;

- формувати моральні цінності особистості;

- розвивати соціальні й комунікативні здібності учнів;

- створювати ситуації успіху. Чим більше учень усвідомлює свою значущість у навчальному процесі, чим більше його залучення у навчальний процес як особистості, тим кращий результат навчання;

- організовувати ненав'язливі контроль, самоконтроль та взаємоконтроль за процесом навчання. Яким би самостійним не був учень, форми контролю мають бути обов'язково, але у різних варіаціях. Без належного контролю через певний час можливе зниження успішності учнів, бо умотивованість навчання без перевірки досягнень поступово може йти на спад.

Виходячи із зазначених нових вимог до уроку, вчитель зобов'язаний підготуватись до його проведення, чітко визначивши його зміст, структуру і техніку проведення.

Проаналізуємо основні вимоги до уроку за групами.

1. Структура уроку.

– вчитель чітко має визначити мету й основні завдання уроку;

– визначення типу уроку, з огляду на зміст навчального матеріалу (його складності, необхідності формування навичок тощо), визначення органічного зв'язку усіх складників уроку;

– зв'язок сьогоdnішнього уроку з попереднім і закладення перспективи на наступний, тобто підготовка системи уроків, а не кожного окремого уроку;

– обрання оптимальних методів навчання і закріплення нового матеріалу, з огляду на мету і пізнавальні завдання уроку;

– визначення оптимального обсягу домашнього завдання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, а також форма звіту.

2. Підготовка й організація уроку. – підготовка й використання наочного та роздавального матеріалу, в тому числі із застосуванням інформаційних і інтерактивних технологій;

– визначити і підготувати завдання, які учні можуть виконувати самостійно під керівництвом вчителя;

– використовувати контроль і самоконтроль учнів під час виконання домашніх завдань, перевірку і самоперевірку після виконання ними завдання;

– обов'язкове виокремлення складних моментів нової теми, продумування алгоритму їх пояснення із застосуванням різних методів і методичних прийомів.

3. Зміст уроку та процесу навчання.

– зміст уроку має сприяти розвитку в учнів пізнавальних процесів, таких як сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, мовлення, а не просто запам'ятовуванню навчального матеріалу;

– формування найкращих якостей особистості школярів, а саме акуратності, дисциплінованості, ініціативності тощо;

– мотивування позитивного ставлення учнів до навчання.

4. Техніка проведення уроку

– певний темп і ритм уроку, який може відрізнитися в окремо взятому класі в залежності від темпераменту і психотипу учнів. Бажано, щоб перед початком роботи в певному класному колективі вчителю-предметнику були надані пропозиції психолога щодо особливостей сприйняття і засвоєння навчального матеріалу учнями

в залежності від їх психотипу. Тоді вчитель може адаптувати особливості викладання матеріалу таким чином, щоб забезпечити якомога максимальне його засвоєння учнями;

– сприятливий психологічний клімат на кожному уроці, а саме доброзичливе ставлення учнів один до одного, бажання і сміливість висловлювати власну думку на проблему, навіть нестандартну, готовність вчителя прийти на допомогу учневі;

– взаємодія вчителя і учнів, що перетворюється на творчу співпрацю, педагогічний такт у будь-якій ситуації;

– урізноманітнення видів діяльності учнів, що змушує їх бути активними учасниками навчально-виховного процесу;

– підтримання інтересу учнів до уроку.

Всі зазначені вимоги до сучасного уроку – це наслідки зміни ролі освіти в суспільстві, яка відтепер здебільшого орієнтується на створення таких технологій і способів впливу на особистість, що створюють баланс між соціальними й індивідуальними потребами та запускають механізм саморозвитку (самоосвіти, самовдосконалення), готуючи особистість до реалізації власної індивідуальності та змін у суспільстві.

Основою розвитку життєвих компетентностей мають стати такі технології навчання, які б забезпечували пізнавальну активність і самостійність учнів, сприяли б формуванню навичок застосовувати опановані знання на практиці.

Компетентнісний підхід є особливо продуктивним для розроблення сучасних систем технологічної підготовки школярів. Сутність цього підходу полягає в переважанні позапредметних, особистісно значущих знань і вмінь над предметними знаннями, адже досвід свідчить: найбільш соціально адаптованими є люди, які володіють не сумою академічних знань, а сукупністю особистісних якостей – ініціативністю, підприємливістю, творчим підходом до справи, умінням самостійно ухвалювати рішення.

Розвитку творчої особистості, прояву інтересу до пізнання, умінню приймати конкретні рішення, захищати і реалізовувати власні дослідницькі проекти сприяє застосування інтерактивних технологій у навчанні. Сутність інтерактивних технологій навчання полягає у тому, що навчання відбувається шляхом взаємодії учасників навчально-виховного процесу. У цій взаємодії учні і вчитель є суб'єктами навчання, тільки вчитель виступає в ролі організатора процесу навчання, своєрідного лідера групи учнів, якому учні довіряють і активно співпрацюють із ним і один з одним заради досягнення спільної мети.

Інтерактивні технології навчання об'єднують те, що вони:

- враховують глибинні психологічні закономірності розвитку творчої особистості;
- розвивають здатність учня до відшукування нових знань, допомагають здійснити інтелектуальний прорив, формують активну життєву позицію;
- сприяють формуванню навичок критичного мислення, ухвалення рішень і розв'язання проблем;
- навчають продуктивно спілкуватися, ставити питання, представляти різні точки зору і відстоювати власну з аргументацією, уміло й компетентно вести діалог;
- формують в учнів навички соціальної взаємодії, здатність до конструктивного розв'язання проблем, спілкування за умов інтеграційних процесів у полікультурному середовищі;
- заохочують до співпраці через активну взаємодію, спілкування на партнерському рівні;
- підвищують самооцінку учнів завдяки створенню ситуацій успіху на уроках;
- сприяють усвідомленню стартових можливостей особистості, оцінюванню шансів і перспектив на майбутнє;
- сприяють переосмисленню уявлень про образ свого особистого «я» та свої емоції, осягненню та засвоєнню дітьми духовних цінностей.

Будь-який шкільний предмет посідає особливе місце у навчанні і розвитку дитини, може надати учням знання про світобудову, розставити акценти на смислових та світоглядних аспектах, допомогти знайти ціннісні орієнтири. Тому будь-яка шкільна дисципліна може стати дієвим засобом різнобічного розвитку особистості учня, формування в дитини ключових компетентностей.

Крім того, кожен учитель має розвивати вміння учнів читати, працювати з додатковою літературою, розмірковувати, говорити, аргументувати власну думку, висловлювати своє власне бачення почуття, виявляти власну ініціативу, робити вибір, критично аналізувати здобуту інформацію.

Саме тому сучасний урок вчителю варто проектувати у такий спосіб, щоб основну роботу на уроці виконували учні, а вчитель тільки виступав у ролі головуючого провідника та спостерігача, який створює для учнів змогу застосовувати набуті навички для побудови нових знань.

Висновки з проведеного дослідження.

У зв'язку із тим, що компетентнісна освіта зорієнтована на практичні результати, досвід особистої діяльності, вчителю необхідно змінити підходи до підготовки і проведення уроків. Відповідно, нові реалії сьогодення висувають і нові вимоги до проведення уроків, що будуть сприяти розвитку основних ключових і предметних компетенцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О.В. Овчарук. К.: К.І.С., 2004.
2. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной парадигме / В.А. Болотов, В.В. Сериков. Педагогика. 2003. № 10. С. 7–13.
3. Дмитренко К.А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: метод посіб. / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос, С.В. Бекетова. Х.: ВГ «Основа», 2018. 119с.
4. Иванов Д.А. Компетенції і компетентнісний підхід у сучасній освіті. Завуч. Управління сучасною школою. 2008. № 1. С. 4–24.
5. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004.
6. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженок / за ред. О.І. Пометун. К.: А.С.К., 2004.
7. Селевко Г. Компетентности и их классификация. Народное образование. 2004. № 4. С. 138–143.
8. Сучасний урок у контексті компетентнісного підходу. URL: <http://petrove-petr-rmk.edukit.kr.ua/Files/downloads/%D0%A3%D0%A0%D0%9E%D0%9A%20-%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%85%D1%96%D0%B4.doc>.
9. Хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении: науч.-метод. пособ. М.: Изд-во «Эйдос»; Изд-во Инст-та образования человека, 2013.